בס"ד

אייר התשפ"ד

פרקי אבות פרק ה'

לעילוי נשמת
הרב חפץ בן אסתר זצ"ל

פרשת בְּחֻקֹּתַי – שבת מברכים

עלון חידושי תורה ושאלות על **פרשת השבוע** ועניינא דיומא מ **- א'** ועד **ת'** ממפרשי ומדרשי חז"ל

התשובות מסודרות לפי סדר א-ב

בפרשה 78 פסוקים = **מלח**

מלח ממון חסר - הרוצה למלוח ממונו כלומר לגרום לו שיתקיים יחסרנו לצדקה תמיד וחסרונו זהו קיומו. (רש"י – כתובת סו ב)

בפרשת בחקתי 12 מצוות, מתוכן 7 מצוות עשה ו- 5 מצוות לא תעשה (ספר החינוך)

מולד חודש סיוון יהיה בליל שישי בשעה 12 בלילה, 25 דקות ו 9 חלקים

עשה: מעריך אדם שיתן דמיו הקצובין בתורה • הממיר בהמת קרבן בבהמה אחרת שתהיינה שתיהן קודש • מעריך בהמה שיתן כפי שיעריכנה הכהן • מעריך בתים שיתן כערך שיעריכם הכהן ותוספת חומש • מעריך שדה שיתן כערך הקצוב בפרשה • מחרים מנכסיו שהוא לכהנים • מעשר בהמה טהורה בכל שנה . **לא תעשה**: שלא נמיר הקדשים • שלא לשנות הקדשים מקרבן לקרבן • שלא ימכר קרקע שהחרים אותה בעליו אלא תנתן לכהנים • שלא יגאל שדה החרם • שלא למכור מעשר בהמה אלא יאכל בירושלים.

אם בְּחֻקֹּתַי תֵּלֵכוּ וְאֶת מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם. (ויקרא כו ג) פרש"י - יָכוֹל זֶה קִיּוּם הַמִּצְוֹת? כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר :**וְאֶת מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ**, הֲרֵי קִיּוּם הַמִּצְוֹת אָמוּר; הָא מָה אֲנִי מְקַיֵּם :**אִם בְּחֻקֹּתַי תֵּלֵכוּ** ? שֶׁתְּהִיוּ עֲמֵלִים בַּתּוֹרָה. וזה מרומז בתיבת **תֵּלֵכוּ** שרק על ידי עיון ויגיעה בתורה הולכים ועולים עמוק יותר יותר. (טעמא דקרא) הכוונה לפי שבכל עמל העולם הזה לא יראה האדם שכר בעד עמלו רק בעד התכלית שישיג על ידי העמל, ואם לא יושג התכלית המבוקש אז כל עמלו ורדיפתו היו לריק. לא כן בתורה ובמצוות שרחמנא לבא בעי ואם חשב לעשות מצוה אפילו נאנס ולא עשאה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה (ברכות ו א) בֶּן הֵא הֵא אוֹמֵר **לְפוּם צַעֲרָא אַגְרָא**. (אבות ה כב). וכן אַרְבַּע מִדּוֹת בְּהוֹלְכֵי לְבֵית הַמִּדְרָשׁ. **הוֹלֵךְ וְאֵינוֹ עוֹשֶׂה, שְׂכַר הֲלִיכָה בְּיָדוֹ.** (ה יד) נמצא שגם העמל משתלם. וזו כוונת חז"ל במאמר אָנוּ עֲמֵלִים וְהֵם עֲמֵלִים: אָנוּ עֲמֵלִים וּמְקַבְּלִים שָׂכָר, וְהֵם עֲמֵלִים וְאֵינָם מְקַבְּלִים שָׂכָר. כלומר גם אם יארע כי יושבי קרנות ישיגו מבוקשם ויראו פרי טוב במעשיהם, בכל זאת לא בעמל תליא מילתא, כי יש נשכר בנקל ויש עובד עבודת הפרך למען הביא טרף לביתו ועולה צרור נקוב בידו, ובכל אופן לא ישולם עמלם דייקא כי רק בהשגת המטרה תלוי הכל. מה שאין כן בתורה הקדושה אנו עמלים ומקבלים שכר, בעד העמל עצמו גם אם נדמה לו שלא ישיג המטרה. וזה שאמרו חז"ל (קהלת א ג) **מַה יִּתְרוֹן לָאָדָם בְּכָל עֲמָלוֹ** דייקא **שֶׁיַּעֲמֹל תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ**, כי העמל והיגיעה בקנייני העולם הזה אינם משתלמים, מאש"כ בתורה ובמצוות. (חידושי רבנו יוסף נחמיה עה"ת).

בברכות מתחיל בא' ומסיים בת', לומר לך שאם יקיימו ישראל את התורה שהיא עשרים ושתיים אותיות מא' ועד ת', אין קץ למתן שכרם. מה שאין כן בקללות מתחיל בו' ומסיים בה', שאין ביניהם כלום, לומר לך שאם יבואו יסורים על ישראל, הקב"ה מרפאן וכאילו אינם, כדפרש"י על הפסוק (שמות טו כו) **כָּל הַמַּחֲלָה אֲשֶׁר שַׂמְתִּי בְּמִצְרַיִם לֹא אָשִׂים עָלֶיךָ** ואם אשים הרי הוא כלא הושמה **כִּי אֲנִי יְ-הוָה רֹפְאֶךָ**. **א"נ** מיעט בברכות וכשבא לקלל ריבה בקללות, לכך מתחיל בא' ומסיים בת', שהם אותיות רחוקות זו מזו, לרמוז שהברכות יהיה להם עיקר, אבל בקללות מתחיל ב' ומסיים בה' לרמוז שילכו להם מהר, שאין להם עיקר, שהרי מה' לו' ולא כלום. (מנחת יהודה)

אם בְּחֻקֹּתַי תֵּלֵכוּ.. **וְנָתַתִּי גִשְׁמֵיכֶם בְּעִתָּם**. והרי שכר מצווה בהאי עלמא ליכא (קידושין לט ב) ? אלא לא הזכיר את השכר האמיתי, הצפון לצדיקים בעוה"ב, אלא ע"פ מה שאמרו, השוכר את הפועלים במקום שנהגו לזון מעלה להם מזונות (ב"מ פג א), אמרה תורה אם ילכו בחוקי התורה ויהיו נקראים בנים למקום, יתן להם מזונות כבני מלכים, 'כסעודת שלמה בשעתו' . (אזנים לתורה) **א"נ** שכר עבור המצוה גופא ליכא, אבל שכר טרחתו שהטריח עצמו עבור המצוה איכא, וזה מה שאמרו 'הולך ואינו עושה שכר הליכה מיהא בידו'. (תורת משה להחת"ס) **א"נ** דווקא במצוות שכליות ליכא שכר אבל המצוות שהם חוקים יש שכר בהאי עלמא. (דברי שאול פר' ואתחנן).

וְנָתַתִּי גִשְׁמֵיכֶם בְּעִתָּם. מה הטעם שלא נאמר ונתתי **גשם** אלא **גִשְׁמֵיכֶם** כאילו הגשם הוא שלנו. יבואר ע"פ הגמרא (ר"ה יז ב) הֲרֵי שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל רְשָׁעִים גְּמוּרִין בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה וּפָסְקוּ לָהֶם גְּשָׁמִים מוּעָטִים, לְסוֹף חָזְרוּ בָּהֶן. לְהוֹסִיף עֲלֵיהֶן אִי אֶפְשָׁר — שֶׁכְּבָר נִגְזְרָה גְּזֵרָה, אֶלָּא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מוֹרִידָן בִּזְמַנָּן, עַל הָאָרֶץ הַצְרִיכָה לָהֶן — הַכֹּל לְפִי הָאָרֶץ. דהיינו שהקב"ה מורידן במקומן ובזמן שלא תפסד שום טיפה וכן בהיפך. וזה שכתוב **וְנָתַתִּי גִשְׁמֵיכֶם** שכבר היא שלכם , אתן אותם בעתם. (אגרא דכלה)

אם בְּחֻקֹּתַי תֵּלֵכוּ וְאֶת ר"ת אבות, מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם ר"ת אמות, לומר שהאדם מחוייב לומר מתי יגיעו מעשי למעשה אבותי. (חדושי רבנו יוסף נחמיה עה"ת)

אֲנִי יְ-הוָה אֱ-לֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִהְיֹת לָהֶם עֲבָדִים וָאֶשְׁבֹּר מֹטֹת **עֻלְּכֶם** וָאוֹלֵךְ אֶתְכֶם קוֹמְמִיּוּת.(כו יג) **עֻלְּכֶם** ר"ת **עין לב כלי מעשה**, את אשר נטו מאחרי ה' אלו האיברים ובעבור זה נוטה שכם האדם לסבול עול העולם הזה בשעבוד, וזהו וָאֶשְׁבֹּר מֹטֹת **עֻלְּכֶם**. (אגרא דכלה)

איתא בגמרא (מגילה לא עב) ר' שמעון בן אלעזר אומר, עזרא תיקן להן לישראל שיהו קורין קללות שבתורת כהנים קודם עצרת, ושבמשנה תורה קודם ראש השנה, מאי טעמא, אמר אביי ואיתימא ריש לקיש, כדי שתכלה השנה וקללותיה, בשלמא שבמשנה תורה איכא כדי שתכלה שנה וקללותיה ,אלא שבתורת כהנים אטו עצרת ראש השנה היא, אין, עצרת נמי ראש השנה היא, דתנן ובעצרת על פירות האילן. וכן הביא הרמב"ם (הלכות תפילה פרק י"ג הלכה ב') תקנת עזרא זו. **מדוע קוראים את פרשת התוכחות בקול נמוך ?** התוכחות שבפרשת בחוקותי (ויקרא כו, יד-מג) נוהגים לקרוא בקול נמוך (קצור שלחן ערוך וכף החיים או"ח תכח לח). אמנם את הפסוק **וְזָכַרְתִּי אֶת בְּרִיתִי יַעֲקוֹב** (שם מב) נוהגים לקרוא בקול רם (קצור שלחן ערוך). הטעם בזה יובן לפי מה דאיתא בגמרא (סוטה לב ב) - תַּנְיָא, רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַי אוֹמֵר: אָדָם אוֹמֵר שִׁבְחוֹ בְּקוֹל נָמוּךְ וּגְנוּתוֹ בְּקוֹל רָם. שִׁבְחוֹ בְּקוֹל נָמוּךְ — מַן וִידוּי הַמַּעֲשֵׂר. גְּנוּתוֹ בְּקוֹל רָם — מִמִּקְרָא בִּיכּוּרִים. וּגְנוּתוֹ בְּקוֹל רָם?! וְהָאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַי: מִפְּנֵי מָה תִּקְּנוּ תְּפִלָּה בְּלַחַשׁ, כְּדֵי שֶׁלֹּא לְבַיֵּשׁ אֶת עוֹבְרֵי עֲבֵירָה. שֶׁהֲרֵי לֹא חָלַק הַכָּתוּב מָקוֹם בֵּין חַטָּאת לְעוֹלָה! לָא תֵּימָא גְּנוּתוֹ, אֶלָּא אֵימָא צַעֲרוֹ. איזה צער יש למי שמביא ביכורים? ואי על צרת לבן ועל צרת מצרים, מה שעבר עבר? אלא צערו במה שמסיים וַיְבִאֵנוּ אֶל הַמָּקוֹם הַזֶּה **וַיִּתֶּן לָנוּ אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת** אֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבָשׁ. (דברים כו ט) דרק ארץ שבעה עממים ועדיין לא זכינו לג' עממים 'הקני והקניזי והקדמוני' (ב"ר מד כז) ומודיע צערו בזה כדי שנתפלל על שלושה אלו. הכא נמי התוכחה הוא גנאי גדול לישראל שנתקיים בנו כל הקללות ועדיין לא זכינו לשוב בתשובה שלימה עד שיגאלנו הקב"ה, בב"א. (אמרות ה)

ס' מסכתות [תורה שבע"פ] **ו'**היא
י' דברות [תורה שבכתב] **ס'** וד
ו' סיון [יום קבלת התורה] **נ'**שמת
ן' יום [חמשים לספירה] **י'**שראל

תור"ה בגימטריא כמנין שמות הפרנסה **'פ'א"י ס'א"ל ח'ת"ך'** [עם הכולל]

שאלות

א. **אִם בְּחֻקֹּתַי תֵּלֵכוּ וְאֶת מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם.** (ויקרא כו ג) רמז לשמות הגואלים שגאלו ויגאלו את ישראל לעתיד לבוא.

ב. כל הברכות המוזכרות בתורה תלויות על מנת שיקיימו התורה וניתנו על תנאי, חוץ מברכה זו שיש בה ששים אותיות.

ג. כאשר לשים עיסה, צריך להפריש ממנה תרומה ולתת אותה לכהן, ותרומה זו נקראת חלה. אם החליטו להפסיק להפריש את כל התרומות ומעשרות כולל הפרשת חלה מן העיסה, מה נגרם כתוצאה מכך.

ד. מה הטעם שאסור ללכת בקומה זקופה, והביאור בפסוק (כו יג) **וָאוֹלֵךְ אֶתְכֶם קוֹמְמִיּוּת.** פרש"י - **בְּקוֹמָה זְקוּפָה.** וכן תרגום יונתן **וְהַלְכִית יַתְכוֹן בְּקוֹמָא זְקוּפָא.**

ה. **לֹא יְבַקֵּר בֵּין טוֹב לָרַע וְלֹא יְמִירֶנּוּ וְאִם הָמֵר יְמִירֶנּוּ וְהָיָה הוּא וּתְמוּרָתוֹ יִהְיֶה קֹדֶשׁ לֹא יִגָּאֵל.** (כז לג) מעשר בהמה אסור למוכרו כשהוא תמים שנאמר בו **לֹא יִגָּאֵל.** חז"ל אסרו למוכרו בעל מום ואפילו שחוט גזירה שמא ימכרנו חי. מה הטעם שמעשר בהמה של יתומים שנשחט במומו מותר למוכרו כדרכו.

ו. ראיה בפרשה שהגלות והיסורים מכפרים על האדם יותר מהקרבן.

ז. מה הטעם שנהגו לקרוא את מגילת רות בחג השבועות ?

ח. **וְזָכַרְתִּי אֶת בְּרִיתִי יַעֲקוֹב וְאַף אֶת בְּרִיתִי יִצְחָק וְאַף אֶת בְּרִיתִי אַבְרָהָם אֶזְכֹּר וְהָאָרֶץ אֶזְכֹּר.** (ויקרא כו מב) לכאורה קשה איך הפסיק בפסוק של נחמה בתוך הקללות? למה הזכיר את הארץ עמהם?

ט. **וְזָכַרְתִּי אֶת בְּרִיתִי יַעֲקוֹב וְאַף אֶת בְּרִיתִי יִצְחָק וְאַף אֶת בְּרִיתִי אַבְרָהָם אֶזְכֹּר וְהָאָרֶץ אֶזְכֹּר.** (ויקרא כו מב) מספר השנים שראו האבות זה את זה יחד. והוא רמוז במספר התיבות שבפסוק.

ט. **וְכָל מַעְשַׂר בָּקָר וָצֹאן, כֹּל אֲשֶׁר יַעֲבֹר תַּחַת הַשֵּׁבֶט הָעֲשִׂירִי יִהְיֶה קֹדֶשׁ לַי-הוָה.** (ויקרא כז לב) עד איזה מרחק כשהבהמות הולכות ורועות כשהם מתרחקות זו מזו בשטח מישור והרועה עומד באמצע, יכולים להשתמר כולם על ידי רועה אחד ויתחייבו במעשר בהמה. **מַעְשַׂר** סימן.

י. **וְאַף גַּם זֹאת בִּהְיוֹתָם בְּאֶרֶץ אֹיְבֵיהֶם לֹא מְאַסְתִּים וְלֹא גְעַלְתִּים לְכַלֹּתָם** (כו מד) בפרשתינו התוכחה מסתיימת בהבטחה ובעידוד של **לֹא מְאַסְתִּים וְלֹא גְעַלְתִּים לְכַלֹּתָם.** מה הטעם שבפרשת כי תבוא הכתוב מסיים **וְהִתְמַכַּרְתֶּם שָׁם לְאֹיְבֶיךָ לַעֲבָדִים וְלִשְׁפָחוֹת וְאֵין קֹנֶה.** (דברים כח סח) ללא אף מילה של תקוה ועידוד.

כ. יום פטירתו של שמואל הנביא ע"ה, והוא תענית צדיקים בו נהגו לצום יחידים בעם ישראל.

ל. בַּעֲשָׂרָה מַאֲמָרוֹת נִבְרָא הָעוֹלָם. וּמַה תַּלְמוּד לוֹמַר? וַהֲלֹא בְּמַאֲמָר אֶחָד יָכוֹל לְהִבָּרְאוֹת! אֶלָּא לְהַפְרַע מִן הָרְשָׁעִים, שֶׁמְּאַבְּדִין אֶת הָעוֹלָם שֶׁנִּבְרָא בַּעֲשָׂרָה מַאֲמָרוֹת; וְלִתֵּן שָׂכָר טוֹב לַצַּדִּיקִים, שֶׁמְּקַיְּמִין אֶת הָעוֹלָם שֶׁנִּבְרָא בַּעֲשָׂרָה מַאֲמָרוֹת. (אבות ה א) פירש הרמב"ם - כשתסתכל בכל מה שבא במעשה בראשית **וַיֹּאמֶר** תמצאם תשעה, **וּבְרֵאשִׁית** עשירי, ואף על פי שלא התבאר בו מלת **וַיֹּאמֶר** העניין מורה עליו, וכאילו אמר 'ויאמר א-להים יהיו השמים והארץ', כי לא נהיו מבלתי מאמר. מה הטעם שלא נאמר במאמר הראשון 'ויאמר א-להים יהיו השמים והארץ'.

מ. וְזָכַרְתִּי אֶת בְּרִיתִי יַעֲקוֹב **וְאַף** אֶת בְּרִיתִי יִצְחָק **וְאַף** אֶת בְּרִיתִי אַבְרָהָם אֶזְכֹּר וְהָאָרֶץ אֶזְכֹּר. (ויקרא כו מב) מה הטעם שמנה את יעקב ראשון ואת אברהם אחרון, מה הטעם שאצל אברהם ויצחק נאמר **וְאַף** ולא אצל יעקב.

נ. מוליד אחת לשבע שנים – והקשר למצוות השמיטה.

נ. **וְהֵבֵאתִי עֲלֵיכֶם חֶרֶב נֹקֶמֶת נְקַם בְּרִית וְנֶאֱסַפְתֶּם אֶל עָרֵיכֶם וְשִׁלַּחְתִּי דֶבֶר בְּתוֹכְכֶם וְנִתַּתֶּם בְּיַד אוֹיֵב.** (ויקרא כו כה) פרש"י - וְעַל יְדֵי הַדֶּבֶר **וְנִתַּתֶּם בְּיַד** הָאוֹיְבִים הַצָּרִים עֲלֵיכֶם. לְפִי שֶׁאֵין מְלִינִים אֶת הַמֵּת בִּירוּשָׁלַיִם, וּכְשֶׁהֵם מוֹצִיאִים אֶת הַמֵּת לְקָבְרוֹ, נִתָּנִים בְּיַד אוֹיֵב. (תו"כ). לכאורה קשה דאיסור הלנת המת בירושלים הוא לא בכלל יהרג ואל יעבור. מה הטעם שהוציאו את המת בכל זאת. באיזה תקופה מדובר.

ס. **אִם בְּחֻקֹּתַי תֵּלֵכוּ** עד **וָאוֹלֵךְ אֶתְכֶם קוֹמְמִיּוּת.** (כז ג-יג) בברכות האלו מופיעות כל האלפא ביתא חוץ משתי אותיות אלו, וכן בברכות בפרשת תולדות (בראשית כז כח-כט) **וְיִתֶּן לְךָ הָאֱ-לֹהִים** עד **וּמְבָרֶכֶיךָ בָּרוּךְ.** והטעם בזה.

ע. **בְּשִׁבְרִי לָכֶם מַטֵּה לֶחֶם וְאָפוּ עֶשֶׂר נָשִׁים לַחְמְכֶם בְּתַנּוּר אֶחָד וְהֵשִׁיבוּ לַחְמְכֶם בַּמִּשְׁקָל וַאֲכַלְתֶּם וְלֹא תִשְׂבָּעוּ.** (ויקרא כו כו) מה הטעם שהזכירה התורה **עֶשֶׂר נָשִׁים** יותר מתשעה או מי"א. מהו השיעור שאדם אוכל ליום בשנות השובע.

ע. **חַטַּאת יְהוּדָה כְּתוּבָה בְּעֵט בַּרְזֶל בְּצִפֹּרֶן שָׁמִיר חֲרוּשָׁה עַל לוּחַ לִבָּם וּלְקַרְנוֹת מִזְבְּחוֹתֵיכֶם.** (ירמיה יז א) ההבדל בין כתיבה **בְּעֵט בַּרְזֶל** לבין כתיבה **בְּצִפֹּרֶן שָׁמִיר.**

פ. וְנָתַתִּי גִּשְׁמֵיכֶם בְּעִתָּם וְנָתְנָה הָאָרֶץ יְבוּלָהּ **וְעֵץ הַשָּׂדֶה יִתֵּן פִּרְיוֹ.** (כו ד) פרש"י - הֵן אִילָנֵי סָרָק, וַעֲתִידִין לַעֲשׂוֹת פֵּרוֹת. מנין לחז"ל שמדובר על אילני סרק? היה אפשר לומר שמדובר בעץ פרי שגדל בשדה ללא השגחת בעלים, והוא גם שבח האדמה.

צ. **וְזָכַרְתִּי אֶת בְּרִיתִי יַעֲקוֹב וְאַף אֶת בְּרִיתִי יִצְחָק וְאַף אֶת בְּרִיתִי אַבְרָהָם אֶזְכֹּר וְהָאָרֶץ אֶזְכֹּר.** (ויקרא כו מב) איתא בגמרא (שבת נה א) שְׁמוּאֵל אָמַר תַּמָּה זְכוּת אָבוֹת. כיצד אנו אומרים בתפילת שמונה עשרה **וְזוֹכֵר חַסְדֵי אָבוֹת.**

ק. סך מנין השקלים בערכין, זכר ונקבה בן שישים ובן חודש כל הנזכר בפרשה, וכנגדם מנין התוכחות שבפרשתנו ובמשנה תורה.

ק. וְנָתַתִּי אֶת עָרֵיכֶם חָרְבָּה **וַהֲשִׁמֹּתִי אֶת מִקְדְּשֵׁיכֶם** וְלֹא אָרִיחַ בְּרֵיחַ נִיחֹחֲכֶם. (ויקרא כו לא) לקמן כתיב (שם לב) **וַהֲשִׁמֹּתִי אֲנִי אֶת הָאָרֶץ** וְשָׁמְמוּ עָלֶיהָ אֹיְבֵיכֶם הַיֹּשְׁבִים בָּהּ. למה לא כתיב כאן **וַהֲשִׁמֹּתִי** אני **אֶת מִקְדְּשֵׁיכֶם** כמו שכתב לגבי הארץ.

ר. **וְנִגַּפְתֶּם לִפְנֵי אֹיְבֵיכֶם וְרָדוּ בָכֶם שֹׂנְאֵיכֶם וְנַסְתֶּם וְאֵין רֹדֵף אֶתְכֶם.** (כו יז) מה הטעם שכתוב **לִפְנֵי** אֹיְבֵיכֶם ולא **מֵאֹיְבֵיכֶם**, למה כתוב קודם וְנִגַּפְתֶּם ואח"כ הרדיפה, ועוד למה שינה מאויב לשונא.

ר. מנין המצוות בסה"כ בחומש ויקרא, ובו 10 פרשות. והוא הקצר ביותר מחמשת חומשי תורה, ועם מנין המצוות הגבוה ביותר.

ש. מספר השנים שחטאו עשרת השבטים משנכנסו לארץ עד שגלו בימי הושע בן אלה.

ת. בפרשת כי תבוא (דברים כח ג-ח) כתיב **בָּרוּךְ אַתָּה בָּעִיר וּבָרוּךְ אַתָּה בַּשָּׂדֶה. בָּרוּךְ פְּרִי בִטְנְךָ וּפְרִי אַדְמָתְךָ** וגו' **יִצֵּו יְ-הוָה אִתְּךָ אֶת הַבְּרָכָה בַּאֲסָמֶיךָ וּבְכֹל מִשְׁלַח יָדֶךָ.** מה הטעם שבפרשתנו כתיב (ויקרא כו ד) **וְנָתַתִּי גִּשְׁמֵיכֶם בְּעִתָּם וְנָתְנָה הָאָרֶץ יְבוּלָהּ וְעֵץ הַשָּׂדֶה יִתֵּן פִּרְיוֹ. וַאֲכַלְתֶּם לַחְמְכֶם לָשֹׂבַע וִישַׁבְתֶּם לָבֶטַח בְּאַרְצְכֶם.** ולא כתיב שום ברכה שהארץ תתן עשר פעמים יותר מצרככם ותתעשרו.

תשובות

א. **אהרון** – **מ**שה גאולה הראשונה. **אס**תר – **מ**רדכי גאולה השניה. והגאולה האחרונה בקרוב ממש, **אל**יהו – **מ**שיח. ר"ת **אם** בְּחֻקֹּתַי (ילקוט חמישאי)

ב. ברכת כהנים יש בה ששים אותיות. **אם בְּחֻקֹּתַי תֵּלֵכוּ** עד **וְאוֹלֵךְ אֶתְכֶם קוֹמְמִיּוּת.** נמצאים כל האלפא ביתא חוץ מהאות ס'. לומר שכל הברכות תלויות על מנת שיקיימו את התורה וניתנו על תנאי זה, חוץ מברכת כהנים שיש בה ששים ברכות .(רבינו אפרים) *

ג. גשמים אינם יורדים כלל, והארץ אינה מוציאה תבואה שנאמר (ויקרא כו יט) **וְנָתַתִּי אֶת שְׁמֵיכֶם כַּבַּרְזֶל וְאֶת אַרְצְכֶם כַּנְּחֻשָּׁה** (ויקרא כו יט) *

ד. דוחק רגלי שכינה – איתא בגמרא (קידושין לא א) אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: אָסוּר לְאָדָם שֶׁיְּהַלֵּךְ אַרְבַּע אַמּוֹת בְּקוֹמָה זְקוּפָה, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיהו ו ג) **מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ**. פרש"י - משמע משתרבב ויורד למטה והזוקף קומתו נראה כדוחק. דהיינו שצריך ללכת בהכנעה לפני השכינה שהיא למעלה מראשותיו. וכאן נאמר **וְהִתְהַלַּכְתִּי בְּתוֹכְכֶם** פרש"י - אֲטַיֵּל עִמָּכֶם בְּגַן עֵדֶן כְּאֶחָד מִכֶּם. במצב כזה מותר ללכת בקומה זקופה שהרי אינו דוחק רגלי השכינה , כיון שאינו מעלינו אלא כביכול כאחד ממנו. (ילקוט חמישאי – קידושין לא א) *

ה. השבת אבידה היא ליתומים – ולא גזרו חכמים בזה. (רמב"ם הל' בכורות ו ז)

ו. **וְהֵם יִרְצוּ אֶת עֲוֹנָם** (כו מג) לגבי גלות כתיב שמכפרין על כל עונותיהם, ואילו לגבי קרבן כתיב (ויקרא א ד) **וְנִרְצָה לוֹ לְכַפֵּר עָלָיו.** שאינו מכפר אלא עוון אחד. (מושב זקנים)

ז. זכר למעמד הר סיני שבו קיבלו ישראל סך תר"ו מצוות נוסף על ז' מצוות שנצטוו בני נח ובסה"כ תרי"ג ובכך נתגיירו. רות בגימטריא תר"ו, גם היא התגיירה וקיבלה על עצמה תר"ו מצוות בנוסף על ז' מצוות שהיתה כבר מצווה כבני נח. (טעמי המנהגים בשם תשואות חן) *

ח. חובה היא עבורם – לפי שאינו דומה רשע בן רשע החוטא לרשע בן צדיק, ואולם אזכור לך לחובה שאתה מזרע קדושים אברהם יצחק ויעקב **וְהָאָרֶץ אֶזְכֹּר** כי אוירה מחכים (בב"ב קנח ב), ועם כל זה לא הלכת בדרך הישר. (דרך חיים תוכחת מוסר אות ד). כי ארץ ישראל היא טרקלין של מלך והיושב בבית המלך נדרש להקפיד בו יותר מאשר מחוץ לבית המלך. והארץ שהיא נחלת השם הנכבד תקיא כל מטמא אותה. (רמב"ן ויקרא יח כה) *

ט. ט"ו תיבות בפסוק, רמז שהאבות ראו זה את זה ט"ו שנים יחד. (רבינו אפרים, סדר עולם רבה פ"א)

ט. ט"ז מיל - דעד הכא שלטה עין הרועה כשהוא עומד באמצע הט"ז יוכל להשגיח לכאן ולכאן בארץ מישור. ולהכי כשיש לו ה' בהמות כאן וה' בהמות בכפר רחוק מכאן ט"ז מיל מצטרפי. ומביאן יחד ומעשרן. וברחוקות יותר פטורות מלהתעשר. (משנה בכורות ט ב – תפארת ישראל) **מַעֲשַׂר** ר"ת **ר**ועה **ש**ש **ע**שרה **מ**יל (רבינו אפרים) *

י. יחיד וציבור הם שתי תוכחות שונות. בפרשת כי תבוא התוכחה לכל יחיד ויחיד שם אין הבטחה לאף אחד לטובה בלא תנאי. לעומת זאת בפרשתנו נאמרה לציבור בתורת ציבור ומכאן שההבטחה של **לֹא מָאַסְתִּים וְלֹא גְעַלְתִּים לְכַלֹּתָם** היא הבטחה לכנסת ישראל בכללותה. (הרב מפוניבז' לר"א סורסקי)*

כ. כ"ה אייר תתפ"ב נפטר שמואל הנביא ע"ב והוא בן נ"ב שנים. וראוי להתענות בו (שו"ע סימן תק"פ ס"ב) היה שקול כמשה ואהרון שנאמר (תהלים צט ו) **מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן בְּכֹהֲנָיו וּשְׁמוּאֵל בְּקֹרְאֵי שְׁמוֹ קֹרְאִים אֶל יְ-הוָה וְהוּא יַעֲנֵם.** פירש המלבי"ם – שמואל נמצא בין **קֹרְאֵי שְׁמוֹ** בעת שישראל הם במדרגה כזאת שישרה שכינתו עליהם בדרך פלאיי, וימצא עם כהניו כמו שנמצא עם משה ואהרן, שידמו כהניו כמשה ואהרן בדיבוק אלוה עמהם, וקוראי שמו ידמו כשמואל ומפרש כמו שענה לשמואל בעת קרא אליו וינוסס נס להתנוסס וכמו שדבר עם משה ואהרן בעמוד הענן כמ"ש (שמות יט ט) **הִנֵּה אָנֹכִי בָא אֵלֶיךָ בְּעַב הֶעָנָן**, כן.

ל. לפני בריאת השמים והארץ לא היה מאומה ולכן לא נזכר בבריאתם לשון אמירה. ושאר המאמרות נאמרו לשמים ולארץ שציווה הקב"ה להוציא מתוכם את שאר הדברים שנבראו. (תפא"י, נחלת אבות)

מ. מיטתו של יעקב אבינו שלימה דהיינו שלא נמצא פסול בזרעו. משא"כ באברהם יצא ישמעאל, ומיצחק יצא עשיו. וזהו **וְאַף**. והיא רומזת למידת הדין כלשון **הַאַף תִּסְפֶּה** והוזכרה מידת הדין בשניהם כי היו שוים בענין העקידה, זה מתגבר על יצרו לשחוט את בנו וזה מתגבר על יצרו להישחט. (רבינו בחיי, מנחת יהודה) אומר הקב"ה אני זוכר מאין באתם ומונה וממשמש היחס עד למעלה עד בן יעקב בן יצחק בן אברהם. (בעה"ט) *

נ. נחש מוליד לשבע שנים (בכורות ח א) – כתיב **וְנָתַתִּי אֶת שְׁמֵיכֶם כַּבַּרְזֶל וְאֶת אַרְצְכֶם כַּנְּחֻשָּׁה** (ויקרא כו יט) **כַּנְּחֻשָּׁה** בכתיב חסר, כנחש שמוליד לשבע שנים, כך הארץ לא תתן הפירות רק אחת לשבע שנים, מידה כנגד מידה על שלא שמרו שמיטה. (מנחת יהודה)

נ. נבוכדנצר עשה מצור על ירושלים בימי צדקיהו המלך והיו נוטלים אותם לבבל. דכתיב (ירמיה לח ב) **וְהַיֹּצֵא אֶל הַכַּשְׂדִּים** יחיה **[וְחָיָה] וְהָיְתָה לוֹ נַפְשׁוֹ לְשָׁלָל וָחָי**. ומסתמא בחרו להוציא את המת אנשים חלשים שבלאו הכי אין יכולים להילחם וזה מוכרח שאם היו הורגים אותם בלאו הכי לא יקברו את המת. ואותם היו לוקחים לבבל. (טעמא דקרא)

ס. ס' וכן פ' לא מופיעות בברכות בפרשתנו וכן בברכות בפרשת תולדות, לפי שאין **ש**טן (**ס**"מ) ולא קצ**ף** ונג**ף** ואנ**ף** בברכות אלו. (בעה"ט)

ע. עומר הוא השיעור שהאדם אוכל בשנות השובע ליום. והאיפה י' עומרים. ועתה יאפו י' נשים לחמכם, פירוש אותו לחמכם שהיה קצוב לאחד את זה יאכלו עתה י' נשים, ועוד שהיה נשבר ונפרד בתנור והוצרכו לשקול כמה חיסר ממנו. (מושב זקנים)

ע. עבירות של עצמן אפשר למחוק ע"י תשובה כמו כתיבה בעט. והוא **חַטָּאת יְהוּדָה כְּתוּבָה בְּעֵט בַּרְזֶל**. מה שהחטיאו כל הציבור הוא חקוק **בְּצִפֹּרֶן שָׁמִיר** שהיא חקיקה שאי אפשר למחקה לפי שאין מספיקין בידו לעשות תשובה. **חָרוּשָׁה עַל לוּחַ לִבָּם** הוא עוונות של עצמן, **וּלְקַרְנוֹת מִזְבְּחוֹתֵיכֶם** הוא מה שהכשילו אתכם ולכן אמר בלשון נוכח ולכך אמר **וּלְקַרְנוֹת** כלומר בשביל הקרנות של מזבחותיכם. (טעמא דקרא)

פ. פירות האילן הם בכלל פירות הארץ. דאיתא בגמרא (ברכות מ א) בֵּירֵךְ עַל פֵּירוֹת הָאִילָן 'בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה' יָצָא. וכתיב **וְנָתְנָה הָאָרֶץ יְבוּלָהּ** למה ליה למכתב **וְעֵץ הַשָּׂדֶה יִתֵּן פִּרְיוֹ**, על כרחך שבא לרבות אילני סרק. (שארית יעקב)

צ. צדיקים לא תמה להם זכות אבות ורק לרשעים תמה הזכות. ועל זה אנו סומכים להזכיר בתפילה זכות אבות. **א"נ** זכות אבות תמה ברית אבות לא תמה ואנו מזכירים את הברית שכרת ה' יתברך עם האבות. וּכְתִיב (מ"ב יג כג) וַיָּחֹן יְ-הוָה אֹתָם וַיְרַחֲמֵם וַיִּפֶן אֲלֵיהֶם **לְמַעַן בְּרִיתוֹ** אֶת אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב וְלֹא אָבָה הַשְׁחִיתָם וְלֹא הִשְׁלִיכָם מֵעַל פָּנָיו עַד עָתָּה. וכתיב (דברים ד לא) כִּי אֵל רַחוּם יְ-הוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא יַרְפְּךָ וְלֹא יַשְׁחִיתֶךָ וְלֹא יִשְׁכַּח אֶת **בְּרִית אֲבֹתֶיךָ** אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לָהֶם. (שבת נה א – תוס' ד"ה ושמואל אמר) *

ק. קמ"ג שקלים בפרשת ערכין – נ' שקלים ול' שקלים וכ' שקלים וי' שקלים וה' שקלים וג' שקלים וט"ו וי' שקלים בין זכר לנקבה שהוא סך הכל קמ"ג שקלים לכפר על מ"ה תוכחות שבת"כ וצ"ח שבמשנה תורה שהם בין הכל קמ"ג ולכך סמך ערכין לתוכחות, לומר כדאי אלו שיכפרו על אלו. (רבינו אפרים, בעה"ט) *

ק. קדושת בית המקדש גבוהה יותר מקדושת הארץ. כדאמרינן (משנה כלים א ח) **אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מְקֻדֶּשֶׁת מִכָּל הָאֲרָצוֹת** וכו **עֶזְרַת הַכֹּהֲנִים מְקֻדֶּשֶׁת מִמֶּנָּה** וכביכול הקב"ה בעצמו סייע להשימה לארץ, אבל בבית המקדש כתיב (איכה ב ג) **הֵשִׁיב אָחוֹר יְמִינוֹ** וכן (שה"ש ב ט) **הִנֵּה זֶה עוֹמֵד אַחַר כָּתְלֵנוּ** ולא סייע בו כלל. (מושב זקנים) כתב 'רבינו בחיי' - אף בשעה שהם שוממין בקדושתם הן עומדין. ואמרו במדרש תהלים אמר רבי פדת בין שחרב ביהמ"ק בין שלא חרב אין השכינה זזה מתוכו, שנאמר (תהלים יא) **יְ-הוָה בְּהֵיכַל קָדְשׁוֹ יְ-הוָה בַּשָּׁמַיִם כִּסְאוֹ**, אע"פ שכסאו בשמים השכינה בביהמ"ק וההיכל בקדושתו עומד. וכו' . א"ר אחא לעולם אין השכינה זזה מכותל מערבי שנאמר (שה"ש ב ט) **הִנֵּה זֶה עוֹמֵד אַחַר כָּתְלֵנוּ**.

ר. רחמנותו של הקב"ה קמ"ל – לפי שקשה בעיניו כביכול פורענותם ואמר **ונגפתם לפני איביכם** היינו קודם אויבכם אבל אויבכם גם הם ינגפו תיכף כדכתיב **וּיִרְדְּפוּ אֶתְכֶם כַּאֲשֶׁר תַּעֲשֶׂינָה הַדְּבָרִים** (דברים א מד) מַה הַדְּבוֹרָה הַזֹּאת, כְּשֶׁהִיא מַכָּה אֶת הָאָדָם – מִיַּד מֵתָה, אַף הֵם, כְּשֶׁהֵיוּ נוֹגְעִים בָּכֶם – מֵיָּד מֵתִים, וזהו **וְרָדוּ בָכֶם שֹׂנְאֵיכֶם** הם יתייסרו בסבתכם תיכף, ושינה מאויבים לשונאים לפי שהאויב נקרא הנוקם ועושה רעה והשונא מיקרי שנאה כבושה בלב אבל משתומם מחריש ואינו עושה רעה בפועל. האויבים כשיראו שהגיע להם הרעה יתייראו מנגוע בכם וישתנו מאויב לשונא בלב. וזהו **וְנִסְתֶּם וְאֵין רֹדֵף אֶתְכֶם** לפי שיתייראו לרדוף אתכם. (אגרא דכלה)

ר. **רמ"ז** מצוות בויקרא (מקום ראשון), **ר'** מצוות בדברים (מקום שני), **קי"א** מצוות בשמות (מקום שלישי), **נ"ב** מצוות בבמדבר, **ג'** מצוות בבראשית.

ש. ש"ץ שנים – שנאמר (יחזקאל ד ה) וַאֲנִי נָתַתִּי לְךָ אֶת שְׁנֵי עֲוֹנָם לְמִסְפַּר יָמִים **שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְתִשְׁעִים יוֹם** וְנָשָׂאתָ עֲוֹן בֵּית יִשְׂרָאֵל. כתב המלבי"ם - ולפי חשבון הרי"א במלכים היה מימות ירבעם שהתחילו עשרת השבטים לחטא עד חורבן הבית שלש מאות ותשעים שנה כמבואר מחשבון שנות מלכי יהודה לפי שטתו, ולכן צוהו לשכוב ש"ץ יום. מתחילת התוכחה עד **גְּעָלָה נַפְשָׁם** ש"ץ תיבות כנגד ש"ץ שנים שחטאו עשרה שבטים. (בעה"ט)

ת. תלמיד חכם אין זה ברכה שיש לו יותר מצרכיו כי זה מבטלו מתלמוד תורה כאן מיירי בתלמיד חכם 'שתהיו עמלים בתורה', והברכה המעולה שיהא להם כל צרכם לא פחות ולא יותר. 'אוכל קמעא והוא מתברך במעיו' היינו שלא יצטרך לבטל הרבה מתלמוד תורה עבור זמן האכילה. ואילו בפרשת כי תבוא מדבר לכלל ישראל להם נתן ברכה של עשירות. (טעמא דקרא) *

מקורות / חידודון *

ב. בפסוק **וְזָכַרְתִּי אֶת בְּרִיתִי יַעֲקוֹב וְאַף אֶת בְּרִיתִי יִצְחָק וְאַף אֶת בְּרִיתִי אַבְרָהָם אֶזְכֹּר וְהָאָרֶץ אֶזְכֹּר** יש בו ס' אותיות. לפיכך **יַעֲקוֹב** נכתב בכתיב מלא כדי להשלים ס' אותיות.
אם בְּחֻקֹּתַי תֵּלֵכוּ עד **וְאוֹלַךְ אֶתְכֶם קוֹמְמִיּוּת**. בפסוק נמצאים כל האלפא ביתא חוץ מהאות ס'. לומר שלא נכנסו לארץ ס' רבוא כמו שיצאו ממצרים. (ילקוט האזובי)

ג. **פרקי אבות ה ח** - שִׁבְעָה מִינֵי פְּרָעָנִיּוֹת בָּאִין לָעוֹלָם עַל שִׁבְעָה גּוּפֵי עֲבֵרָה וכו' גְּמָרוּ שֶׁלֹּא לְעַשֵּׂר, רָעָב שֶׁל מְהוּמָה וְשֶׁל בַּצֹּרֶת בָּאָה. וְשֶׁלֹּא לִטֹּל אֶת הַחַלָּה, רָעָב שֶׁל כְּלָיָה בָּאָה. פירש ה'מגן אבות' - הוא מפני עצירת גשמים שלא ירדו כלל שנאמר (דברים כח כג) **וְהָיוּ שָׁמֶיךָ אֲשֶׁר עַל רֹאשְׁךָ נְחֹשֶׁת** ואין תבואה כלל וכלה הרעב את הארץ וזה פורענותם שאפי' החלה מן העיסה אינם נוטלים כי יעצור הקב"ה השמים וייבשו שאפי' עיסה ליטול את החלה לא יהיה להם ודבר זה מפורש הוא במלאכי כי בזכות מתנות לויה וכהונה השנים מתברכות שנאמר (מלאכי ג י) **הָבִיאוּ אֶת כָּל הַמַּעֲשֵׂר אֶל בֵּית הָאוֹצָר וִיהִי טֶרֶף בְּבֵיתִי וּבְחָנוּנִי נָא בָּזֹאת אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אִם לֹא אֶפְתַּח לָכֶם אֵת אֲרֻבּוֹת הַשָּׁמַיִם וְהַרִיקֹתִי לָכֶם בְּרָכָה עַד בְּלִי דָי**. כמו שנזכר בפ' במה מדליקין.

ד. **איתא בשו"ע** או"ח סימן ב סעיף ו 'אסור לילך בקומה זקופה'. כתב ה'משנה ברורה' - שדוחק רגלי השכינה כביכול, על כן כתבו האחרונים דאסור אפילו פחות מארבע אמות. ופשוט דאפילו עומד במקומו ואינו הולך כלל. (ע"כ). יש לומר, שההלכה אמורה בזמן הזה, כאשר האדם הולך בעצמו, נפרד מה', אז צריך הוא לזכור שלא להתגאות, ועליו לכוף את קומתו. אבל לעתיד לבוא, כאשר האדם ילך עם הקב"ה, הוא יוכל ללכת בקומה זקופה. כאשר האדם מגביה את עצמו, הרי הוא דוחק רגלי השכינה; אבל כאשר הקב"ה בעצמו זוקף את קומתו – יש בכך ברכה גדולה. במעמד שכזה אין כל חשש לגאווה. (הרב מרדכי אליהו זצ"ל) **טעם נוסף שאסור לילך בקומה זקופה** – כדי לראות על הארץ שימות ואז יהיה לבו נעצב ולא יחטא. (טעמי המנהגים בשם השל"ה הקדוש)

א"נ וָאֶשְׁבֹּר **מֹטֹת** עֻלְּכֶם וָאוֹלֵךְ אֶתְכֶם **קוֹמְמִיּוּת**. (כו יג) **מֹטֹת** היינו מ"ט שערי טומאה, **וָאוֹלֵךְ אֶתְכֶם קוֹמְמִיּוּת** למ"ט שערי קדושה.(תורת משה)

ז. **טעמים נוספים למנהג לקרוא את מגילת רות בחג השבועות** – לפי שדוד המלך נולד ונפטר בחג השבועות ורות המואבייה סבתא רַבְּתָא של דוד המלך . **א"נ** ללמדך שלא נתנה תורה אלא על ידי יסורים ועוני. אמרה תורה לפני הקב"ה: רבש"ע, תן חלקי בשבט של עוני, שאם עשירים עוסקים בי יהיו מתגאים, אבל כשהם עניים הם מתעסקים בי והם יודעים שהם רעבים ושפלים. (ילק"ש רות תקצו). ונתקיימו ברות דברי המשנה (אבות ד, ט): "כל המקיים את התורה מעוני סופו לקיימה מעושר, וכל המבטל את התורה מעושר סופו לבטלה מעוני", שלא נסתלקה רות מהעולם עד שראתה את צאצאיה דוד ושלמה, יושבים על כסא מלכות ישראל. **א"נ** סיפור המגילה התרחש בתחילת קציר שעורים - בתקופת חג השבועות, חג הקציר. רצו חכמים לזרז את העם במצוות הקשורות לקצירת התבואה - לקט, שכחה ופאה. לכן תיקנו לקרוא במגילת רות, שבה רואים עד כמה חשובות מצוות אלו, ומה רבה נחיצותן לעניים.

ח. פסוק זה הוא גם נחמה לישראל – ידוע מדברי האר"י זלה"ה שגלות ישראל לבין האומות הוא כדי ללקט ניצוצות הקדושה שנתפזרו בחטאם. לפי זה אמר שאלמלא הברית שכרת הקב"ה עם האבות, היה מייסר את ישראל בייסורים קשים , ולא הייתה להם תקומה ח"ו, וכמו שאמרו רבותינו ז"ל אלמלא נכנס משה רבינו ע"ה לארץ, לא היו ישראל גולים, והיה הקב"ה מכלה חמתו ח"ו בהם. לזה גלגל יתברך שלא יכנס משה לארץ, כדי שאם יחטאו ישראל יהיה להם תיקון על ידי גלותם מן הארץ. לזה כתב **וְהָאָרֶץ תֵּעָזֵב מֵהֶם** (ויקרא כו מג) רצה לומר למען ברית אבות אגלה אותם מארצם למרק עוונם, ויתקנו את אשר עוותו, עד ישובו אליי ואשוב עליהם. (פנים חדשות)
ויש שנהגו להזכיר פסוק זה במוסף ראש השנה בברכת זכרונות, מכיוון שסוברים שאינה תוכחה. (כן הוא בנוסח התפילה להרמב"ם שבסוף ספר אהבה, וברוקח, וכן הוא במחזורי אשכנז. ובאבודרהם בסדר תפילת ראש השנה אין מוזכר פסוק זה בברכת זכרונות, וכן הוא במחזורי ספרד).

ט. רמז לר' עקיבא שמת עם עשרת הרוגי מלכות - **מַעֲשֵׂר** ר"ת **מת עקיבא שהיה רועה** המשך הפסוק **בָּקָר וָצֹאן**, ולמה מת? **כֹּל אֲשֶׁר יַעֲבֹר תַּחַת הַשָּׁבֶט** כל אחד מעשרת הרוגי המלכות שעבר מן העולם היה תחת אחד השבטים, אבל **הָעֲשִׂירִי** היינו ר' עקיבא **יִהְיֶה קֹדֶשׁ לַי-הוָה**. הוא היה כנגד הקב"ה. לפי שצרפו האחים את השכינה עמהם לחרם שלא לגלות לאביהם על מכירת יוסף. (ר' שמשון מאוסטרופולי)

י. איתא בזוהר חדש פרשת כי תבוא – שגם התוכחה שבפרשת כי תבוא הוא בעצם ברכה נסתרת, מאחר ש'**וְהִתְמַכַּרְתֶּם שָׁם לְאֹיְבֶיךָ לַעֲבָדִים וְלִשְׁפָחוֹת וְאֵין קֹנֶה**' ממילא מובטח ע"י זה שעם ישראל יישאר קיים לנצח ע"י סירובם לקנותם לעבדים, אך הבטחה זו נאמרה רק לכלל ישראל בתורת ציבור ולא לכל יחיד ויחיד. (הרב מפוניבז' לר"א סורסקי)

מ. **טעם נוסף לסדר ההפוך של האבות** – האבות נמנו כסדר מעלת ברית המילה שלהם. בריתו של יעקב אבינו היתה הגבוהה ביותר מכיון שנולד מהול. ביאר המהרש"א שהערלה הוא דיבוק היצה"ר שנקרא ערל גם רע ועל ידי הסרת הערלה נקרא טוב. נמצא שמי שנולד כשהוא מהול יש לו מעלה מיוחדת. אחרי יעקב נמנה יצחק כיון שהיה הראשון שנימול על ידי מצות אביו ביום השמיני ללידתו. לאחר מכן נמנה אברהם אבינו ע"ה שהוא הראשון שנצטוה למול ומל את עצמו בעצם היום שבו מלאו לו תשעים ותשע שנים בסיועו של הקב"ה. (כמוצא שלל רב בשם הרב דב מאיר אייזנשטיין)

צ. **ושמואל אמר תמה זכות אבות ורבי יוחנן אמר תחון זכות אבות** - אומר רבינו תם דזכות אבות תמה אבל ברית אבות לא תמה דהא כתיב (ויקרא כו) **וְזָכַרְתִּי אֶת בְּרִיתִי יַעֲקוֹב** אף לאחר גלות ואנן אין אנו מזכירין זכות אבות אלא הברית ומפרש דשמואל דאמר מימי חזאל דייק מדכתיב **לְמַעַן בְּרִיתוֹ** ולא למען זכותו ואומר ר"י דבויקרא רבה (פ' לו) דייק מעד עתה כדפי' בקונטרס ולר"י נראה דלא פליגי שמואל ור"י אלא שמואל קאמר דלרשעים תמה אבל לצדיקים לא תמה ובצדיקים איירי ר"י תדע דהא ר"י אמר בסמוך דמימי חזקי' תמה זכות אבות והכא קאמר דאף בשעת חורבן דבתר הכי תחון זכות אבות **ועל זה אנו סומכין להזכיר זכות אבות** ובשלהי ויקרא רבה רבי אחא אומר לעולם זכות אבות קיימת ולעולם אנו מזכירים אותם וכן הוא אומר כִּי אֵל רַחוּם יְ-הוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא יַרְפְּךָ וְלֹא יַשְׁחִיתֶךָ וְלֹא יִשְׁכַּח אֶת **בְּרִית אֲבֹתֶיךָ** אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לָהֶם. (תוס' ד"ה ושמואל אמר – שבת נה א)
וְאַף גַּם **זֹאת** בִּהְיוֹתָם בְּאֶרֶץ אֹיְבֵיהֶם לֹא מְאַסְתִּים וְלֹא גְעַלְתִּים לְכַלּוֹתָם לְהָפֵר בְּרִיתִי אִתָּם כִּי אֲנִי יְ-הוָה אֱלֹהֵיהֶם. (ויקרא כו מד) **זֹאת** ר"ת זכות אבות תמה, בכל זאת **לֹא מְאַסְתִּים וְלֹא גְעַלְתִּים לְכַלּוֹתָם לְהָפֵר בְּרִיתִי אִתָּם** כיון שברית אבות עדיין לא תמה. (מדבר קדמות)
כתב ה'משך חכמה' – כי דרך המטיב את מי שמטיב לו לבלי לעזוב אותו, שלא יהיו הטובות אבודים, וכן מי שהטיב את האבות הוא יטיב ויגונן את הבנים, כדי שיראה פרי טובותיו על מי חלו, וזה שאמר שהקב"ה יזכור החסדים והטובות שעשה לאבותינו, וא"כ בשביל זה, שלא יהיה לריק, לא תופר חסדו גם אתנו.

ק. איתא במדרש (תנחומא בחקתי ח) אמר הקב"ה אתם מביאים לפני ערכין מעלה עליכם כאילו הקרבתם את נפשותיכם לפני. אמר הקב"ה בזכות הערכין אני מציל אתכם מן ערכות גיהנם הנאמר בו (ישעיהו ל לג) **כִּי עָרוּךְ מֵאֶתְמוּל תָּפְתֶּה** . ואערוך לכם שולחן לעתיד לבוא, שנאמר (תהלים כג ה) **תַּעֲרֹךְ לְפָנַי שֻׁלְחָן**. כי יש אדם שממונו חביב עליו מגופו, וכשהוא מביא ערך פדיונו בזה יכופר עוונו וניצול מגיהנם ושכרו איתו. ומהר"מ ז"ל נתן טעם לדבר, להודיע כי הנשמה צריכה להעריכה כפי מה שנערכת לפני השם יתברך, כי הנפשות הן לה'. (מנחת יהודה)
האותיות האחרונות בשמותיהם של אבותינו הקדושים – אברה**ם** ,יצח**ק** ,יעק**ב** –הם **קמ"ב** ;142 = וכשנוסיף עליהם עוד אחד – כסמל לקב"ה, "**אחד** הוא אלוקינו בשמים ובארץ" – נקבל 143. הרמז כאן ברור: זכות האבות עומדת לנו להצילנו ולהגן עלינו מפני ה"קללות", ובפרט כאשר מצטרף אליהם "יחידו של עולם אב הרחמן .. כי גברו רחמיו מאוד מאוד" (החיד"א).
הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסון כותב - שהמספר 143 הוא הגימטריא של שלושת השמות הקדושים הנזכרים בספר התהלים (נ א) ביחד **אֵ-ל אֱ-לֹהִים יְ-הוָה** דִּבֶּר וַיִּקְרָא אָרֶץ (**א-ל** = 31, **א-להים** = 86, **י-ה-ו-ה** = 26, וביחד 143).

ת. **אוכל קמעא והמאכל מתברך במעיו** – לכאורה לשם מה זקוקים לברכת המאכל במעיים, אחרי שהברכה כבר מצויה בגורן וביקב?
איתא בתנא דבי אליהו רבא (פרק כו) עד שאדם מתפלל על דברי תורה שיכנסו בתוך מעיו יתפלל על אכילה ושתיה שלא יכנסו בתוך מעיו .(הובא במסילת ישרים פרק יג) היינו שריבוי המאכלים נותנים כח לחומר נגד הרוח שבאדם, וטוב לאדם שימעט באכילה ושתיה. ואיתא במשנה (אבות ו ד) פַּת בַּמֶּלַח תֹּאכֵל .. אִם אַתָּה עֹשֶׂה כֵּן אַשְׁרֶיךָ וְטוֹב לָךְ, היינו בשעה שיש לך הרבה מה לאכול ואתה מסתפק בפת במלח , אזי אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא. (אזנים לתורה)

שבעים פנים לתורה , לעיתים תהיה יותר מתשובה אחת
התשובות אינם להלכה למעשה , הערות והארות יתקבלו בברכה
לעילוי נשמת הרב חפץ בן אסתר זצ"ל
לקבלת העלון במייל ניתן לפנות לכתובת ramnadlan018@gmail.com